

Sisekaitseakadeemia

Justiitskolledž

Neeme Henk

KK030

DISTSIPLINAARKARISTUSED VANGLAS JA NENDE
VAIDLUSTAMINE KINNIPEETAVATE POOLT

Lõputöö

Juhendaja: Raivo Pöder

Murru Vangla

julgeolekuosakonna juhataja

Tallinn 2006

ANNOTATSIOON

Käesolev diplomitöö „Distsiplinaarkaristused vanglas ja nende vaidlustamine kinnipeetavate poolt“ (N. Henk 2006) maht on 47 lehekülge. Kasutatud on 15 allikat. Uurimustöö on kirjutatud eesti keeles, resümees on kirjutatud vene keeles.

Märksõnad, mis peegeldavad uurimustöös käsitletud ainevaldkonda on järgmised: Distsiplinaarkaristus, halduskohus, haldusmenetlus, karistuse proportsionaalsus, diskretsioon, kutse-eetika, karistusteooriad.

Töö eesmärgiks on kirjeldada ja analüüsida distsiplinaarkaristusi, nende määramist, mõju kinnipeetavatele, haldusdokumentide vormistamist, enam esinevaid vigu ning haldusakti vaidlustamise korda ning põhjusi ning nii ankeetandmete kui ka intervjuude tulemuste põhjal teha järeldusi ja üldistusi põhjustest, kuidas kinnipeetavad tajuvad distsiplinaarkaristuste eesmärke ning mis annab tõuke nende karistuste vaidlustamiseks kas siis justiitsministeeriumis või halduskohtus.

Uurimisobjektiks on distsiplinaarkaristuste määramine, nende menetlemine vanglaametnike poolt ning distsiplinaarkaristuste vaidlustamine kinnipeetavate poolt. Enam esinevad vead distsiplinaarkaristuste vormistamisel ning ajendid, mis õhutavad kinnipeetavaid talle määratud distsiplinaarkaristusi vaidlustama.

Uurimustöös on põhirõhk asetatud puudustele, millised esinevad distsiplinaarmenetluse läbiviimisel, milline osakaal on põhjendatud ning põhjendamata vaietel. Millised on enam kasutatavad distsiplinaarkaristused ning milline on vaidlustatud distsiplinaarkaristuste ja määratud distsiplinaarkaristuste vaheline suhe. Uurimustöö tulemusena on välja toodud enam kasutatavad distsiplinaarkaristused nende kasvatuslik eesmärk, millised on haldusdokumentide vormistamisel tehtavad vead ning vaiete esitamise kord ja põhjused. Uurimustöö tulemusena on väljatoodud võimalused, mis aitavad vältida vaiete esitamist kinnipeetavate poolt ning millised oleksid vajalikud meetmed antud eesmärgi saavutamiseks.

SISUKORD.

Annotatsioon.....	2
Sisukord.....	3
SISSEJUHATUS	4
1.1 Kasutatavad distsiplinaarkaristused.....	6
1.2. Distsiplinaarkaristuse eesmärk.....	8
1.3. Distsiplinaarkaristuse mõju kinnipeetavale.....	11
1.4. Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee Soovitus nr R (87) 3 liikmesriikidele Euroopa vanglareeglistiku kohta.....	13
2. DISTSIPLINAARMENETLUS.	14
2.2. Enam levinud distsipliini rikkumised.....	15
2.3. Distsiplinaarkaristuse vaidlustamise kord.....	18
2.4. Otstarbeka distsiplinaarkaristuse valimine.....	22
2.4.1. JUHTUM I.....	24
JUHTUM II.....	24
NÄIDE	25
2.5. Kinnipeetavate poolt vaidlustatud distsiplinaarkaristused.....	26
I juhtum.....	26
II juhtum.....	28
III juhtum	29
2.6. Euroopa Vanglareeglistiku selgitavad märkused.....	30
Kord ja karistused.....	30
3.Uurimus.....	31
3.1. Uurimus distsiplinaarkaristustest ning nende vaidlustamisest kinnipeetavate poolt.	31
3.2. Intervjuud.....	31
3.3. Ankeet küsitlus.....	35
Kokkuvõte.....	43
KASUTATUD KIRJANDUS	47

SISSEJUHATUS

Lõputöö teema „Distsiplinaarkaristused ja nende vaidlustamine kinnipeetavate poolt“ sai valitud põhjusel, et uurida millised on enim määratud distsiplinaarkaristused ning kui suur osa vaidlustab neid kas siis kohtus või vanglas. Erilist tähelepanu on uurimuses pööratud nendele vaietele, millised halduskohus on ka rahuldanud. Millised on sagedamini esinevad vead distsiplinaarmenetluste vormistamisel.

Uurimuse eesmärgiks Uurida distsiplinaarmenetluse käiku ning uurida enim tehtud vigu dokumentide vormistamisel, mis annavad kinnipeetavale võimaluse esitada temale vormistatud haldusakt halduskohtusse, või esitada vaie Justiitsministeeriumile. Intervjuudest saadud andmete põhjal teha üldistusi. Lõpetuseks anda omapoolne nägemus distsiplinaarkaristustest ning nende vaidlustamisest, kaebuste esitamisest halduskohtule kinnipeetava poolt.

Uurimuse objektiks on distsiplinaarkaristuste menetlemine ning nende vaidlustamine, edasi kaebamine halduskohtusse.

Uurimisaineks on vanglaametniku poolt koostatud distsiplinaarmenetlustes esinevad puudused. Millised on enam levinud määratavad distsiplinaarkaristused. Milline on õigustatud ja õigustamata vaiete, kaebuste suhe.

Uurimisandmete kogumismeetoditeks on intervjuud, ankeedid, teadusartiklid, töö dokumentidega.

Uurimisandmete **analüüsi meetoditeks** on kirjanduse analüüs, võrdlus, intervjuude analüüs, küsitlus, üldistused, järeldused.

Kuna distsiplinaarkaristuste vaidlustamine kinnipeetavate poolt näitab suurenevat kasvutendentsi siis, püüan selle tööga jõuda põhjusteni, mis seda tingib ning milleni see võib viia.

Tahan jõuda lahenditeni, mis oleks mõistlik ning proportsionaalne vanglasüsteemi jaoks.

Käesolevas uurimuses taheti leida vastuseid alljärgnevatele küsimustele:

- Milleks kasutatakse distsiplinaarkaristusi?
- Millised on distsiplinaarkaristuse eesmärgid?
- Millised on enim kasutatavad distsiplinaarkaristused?
- Millised on enim tehtavad vead distsiplinaarmenetlus dokumentide vormistamisel?
- Kuidas saab lahendada vaideid, kaebusi? Kas on lihtsamaid teid?
- Kuidas mõjutab vaiete esitamise tänane kord vanglaametnike ning kinnipeetavate suhtlemist?
- Milline osakaal on õigustatud, kiuslikel, mõjutatud vaietel, kaebustel?

Uurimustöö koosneb kolmest peatükist.

Esimene osa käsitleb distsiplinaarkaristuste lühiajalugu, distsiplinaarkaristuste vorme.

Teine osa käsitleb distsiplinaarkaristuste kasutamist kinnipidamiskohtades nende rakendamise vajadusi ja nende kasutamise kasvatuslikku poolt ning seadusandlikku külge. Vaiete esitamist ning nende lahendamist.

Kolmandas peatükis tehakse kokkuvõtteid ankeetidest, analüüsitakse intervjuusid ja küsitlusi, tehakse järeldusi.

Kokkuvõtte.

1.DISTSIPLINAARKARISTUSED.

1.1 Kasutatavad distsiplinaarkaristused.

Läbi aegade on kinnipidamisasutustes kasutatud kinnipeetavate seaduskuulekale käitumisele suunamiseks distsiplinaarkaristusi.

Eesti Vabariigis aastatel 1918 ... 1940 määras distsiplinaarkaristuse vangla ülem, olles eelnevalt vangi üle kuulanud ning temalt suusõnalise seletuse saanud. Karistuse määramisel võeti arvesse üleastumise raskusaste, süüdlase iseloom, tema vaimne areng, ülalpidamine ja milline karistuse võis avaldada kõige tõhusamat mõju (§ 215). Kartserisse määratud kohtu- ja eeluurimisalustel võimaldati soovi korral kokku saada oma kaitsjaga (§ 218). Kartserisse määratud režiimirikkujatele vähendati toidunorme (200 grammi leiba ja kruusitais vett ööpäevas), mis põhjustas palju kaebusi.(Eesti Vabariigi Vanglad 1918...1940 U.Ilm)

„III. Distsipliin

Kodused karistused.

33.Distsiplinaarkaristusi võidakse määrata ainult seadustes või vastavate kõrgemate administratiiv-võimude määrustes ettenähtud viisil .

34.Seaduses või kõrgema administratiivvõimu määruses peavad olema kindlaksmääratud isikud, kellel on distsiplinaarse karistamise õigus.

35.Enne distsiplinaarkaristuse määramist tuleb asetleidnud üleastumine igakülgselt selgitada, ühtlasi süüdistatavale võimaldada enesekaitseks seletust anda. Kui süüdistatava seletusi pole võimalik kuulata keeleoskamatus tõttu, tuleb ülekuulamist toimetada tõlgi abil.

38. Sääraseid distsiplinaarkaristusi, mis oma karmuselt või vahialuse tervisliku seisukorra tõttu võivad olla tema tervisele kahjulikud, nagu hariliku toidunormi vähendamine, või vabaõhu harjutuste keeld või kitsendamine, võib määrata ainult kindla aja kestel ja arsti otsuse kohaselt. Selliste karistuste maksimaalne kestvus peab olema kindlaks määratud seaduses“.

(Uno Ilm Eesti vabariigi vanglad lk 94,95)

Kinnipeetava arvamus keskvangla kartserist.

Kartser.

„Kartserid on äärmiselt jõhkrad patarei vangimajas. Niiskusest on nad otse märjad. Põrandad on kivist mida tolli 2 paksune muda katab, istumise ja magamise jaoks on laud pandud umbes 7-8 tolli lai. Vagusi olemisest ehk magamisest ei saa seal juttugi olla. Üks paiga peal jookse olgu ala lõpmata, kuigi juhtud tukkuma jääma siis peagi äratatakse külm ja sõit algab jällegi. Hommikul kui leib soolaga kätte antakse, siis paari tunni jooksul on sool sula. Niisugustesse kongidesse topitakse vangid iga väiksema kui vääratuse eest. Isegi vahet ei tehta kas terve või haige oled. Möödunud aasta oli patarei vangimajas juhtumine kus inimene haigest peast sisse löödi järgmisel hommikul ülelugemisel leiti ta surnud. Paljud on kartseriga surnuks piinatud“.

(Uno Ilm Eesti vabariigi vanglad lk 73).

Samas olid ka soodustused, mis aitasid kinnipeetavat suunata õiguskaualekäitumisele.

Tänapäeval reguleerib distsiplinaarkaristusi Vangistusseadus, mis võeti vastu 14.juunil 2000.a. ja jõustus 01.detsember 2000.a.

Vangistusseadus 7.jagu § 63 toob ära võimalikud kohaldatavad distsiplinaarkaristused.

§ 63.Distsiplinaarkaristused.

(1)Käesoleva seaduse, vangla sisekorraeeskirjade või muude õigusaktide nõuete süülise rikkumise eest võib kinnipeetavale kohaldada distsiplinaarkaristusi. Need on:

- 1)noomitus;
- 2)ühe lühi- või pikaajalise kokkusaamise keelamine;
- 3)töölt eemaldamine kuni üheks kuuks;
- 4)kartserisse paigutamine kuni 45 ööpäevaks.

(2) Alaealist kinnipeetavat võib kartserisse paigutada kuni 20 ööpäevaks.

(3) Distsiplinaarkaristuse valikul võetakse arvesse vabadusekaotuse täideviimise eesmärki. Ühe ja sama distsiplinaarrikkumise eest võib kohaldada ainult üht distsiplinaarkaristust. Kollektiivsed distsiplinaarkaristused on keelatud.

8 distsiplinaarrikkumise eest võib kohaldada ainult üht distsiplinaarkaristust. Kollektiivsed distsiplinaarkaristused on keelatud.

(4) Raske distsipliinirikumise korral on vangla direktoril või kõrgemal kohalviibival vanglaametnikul õigus paigutada distsipliinirikkuja eraldi kambrisse enne distsiplinaarmenetluse lõpetamist.

Sama kehtib ka täiendavate julgeolekuabinõude kasutamise korral. VS § 69 lg 5 p 4 – Täiendavaid julgeolekuabinõusid kohaldab vangla direktor. Edasilükkamatul juhul kohaldab täiendavaid julgeolekuabinõusid kõrgem kohalviibiv vanglaametnik.

(Vangistusseadus lk 27).

1.2.Distsiplinaarkaristuse eesmärk.

Nagu iga karistus nii ka distsiplinaarkaristus peab täitma kasvatuslikku eesmärki. Eesmärgiks ei ole karistus karistamise pärast. See ei ole eesmärk omaette. Karistamise eesmärk on, et kinnipeetav mõistaks, et ta on rikkunud kinnipidamisrežiimi. Samas on see ka teistele kinnipeetavatele „sõnumiks“, et iga distsipliinirikumine toob endaga kaasa distsiplinaarkaristuse. Kinnipeetav peab mõistma, et kodukord, vangla sisekorra eeskirjad, vangistusseadus ning teised kinnipidamiskohas kooselu reegleid reguleerivad seadused on kõigile täitmiseks, tagamaks sisemist korda ning julgeolekut vanglas. Distsiplinaarkaristust rakendatakse suunamaks kinnipeetavat õiguskuulekale käitumisele. Distsiplinaarkaristus peab olema proportsionaalne sooritatud distsipliinirikumisega. Distsiplinaarkaristuse määramine peab olema põhjendatud ja mõistlik. Igal kinnipeetaval on õigus esitada kaebus halduskohtule talle tutvustatud käskkirja kohta.

Samas ei saa jätta märkimata, et kinnipeetavate ergutuste süsteem, mis oli kasutusel kuni Vangistusseaduse jõustumiseni 01.detsember 2000.a., kustutas olemasoleva distsiplinaarkaristuse, ergutus oli antud töö autori arvates õigustatud. Võimaliku ergutuse väljateenimine arvestuskaardile oli piisav motivatsioon õiguskuulekale käitumisele ning isikliku initsiatiivi ülesnäitamisele kinnipeetavate poolt. Õige oleks distsiplinaarkaristuste kõrval uuesti kasutusele võtta ka ergutussüsteem.

Poolas selline süsteem kehtib. Väljavõte Poola kontaktisiku käsiraamatust:

„Kinnipeetavate premeerimine ja distsiplinaarne karistamine.

§ 38 1.Kinnipeetava premeerimine peab innustama kinnipeetavat järgima pidevalt ühiskondlikult aktsepteeritavaid käitumisnorme ja –reegleid.

2.Premeerimisotsus antakse välja kirjalikus vormis ning tehakse kinnipeetavale teatavaks.

3.Kinnipeetavat tuleb premeerida kohe pärast esiletõstmist vääriva käitumise ilmnemist.

4.Kinnipeetava premeerimise taotlemisel tuleb kasutada preemiate tõususuunas kulgemise põhimõtet.

5.Kasvatuslikust seisukohast põhjendatud juhtudel võib kinnipeetavale määrata enam kui ühe preemia.

6.Pärast kinnipeetavale preemia määramist teavitab kriminaalhooldaja sellest viivitamatult preemia vormistamisega tegelevat kinnipidamisasutuse osakonda.“ (Poola kontaktisiku käsiraamat, Varssavi 2004.a.)

Ergutusüsteem leevendaks ka distsiplinaarkaristuste määramise kinnipeetavatele, kellel on avanenud võimalus tingimisi ennetähtaegseks vabanemiseks. Kehtiv distsiplinaarkaristus ei võimalda tingimisi ennetähtaegset vabanemist. Antud juhul on tegemist inimese põhiõiguste piiramisega.

Süütusepresumptioon toimib vaid süütegude menetlemisel, sh juhul, kui väärtegu menetleb kohtuväline menetleja.

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas loetakse kriminaalsüüdistusega võrdväärseks ka distsiplinaarsüüdistusasju, kui isikut ähvardab võrdlemisi raske karistus nagu näiteks vanglast ennetähtaegse vabanemise võimaluse kaotamine.

Poola kontaktisiku käsiraamatus on sätestatud, milliseid preemiaid on võimalik kohaldada ning neid on päris palju.

„§ 40.1. Kriminaalhooldusosakond viib täide järgmised premeerimisotsused:

- 1) kiitus;
- 2) luba võtta sagedamini osa kultuuri-, kehakultuur- või spordiüritustest;
- 3) luba saata kingitus kinnipeetava poolt nimetatud isikule;
- 4) kõikide või mõningate distsiplinaarkaristuste kustutamine.
(.....)

4.Rahandusosakond viib koos julgeolekuosakonnaga täide alljärgnevate preemiate määramise otsused:

- 1) esemeline või rahaline preemia;
- 2) luba toiduainete, tubakatoodete ja muude kinnipidamisasutuses müüa lubatud esemete täiendavaks ostuks;
- 3) luba pidada telefonivestlusi kinnipeetava poolt nimetatud isikuga karistusosakonna arvelt.“

(Poola kontaktisiku käsiraamat).

1.3. Distsiplinaarkaristuse mõju kinnipeetavale.

Distsiplinaarkaristuse määramisel tuleb järgida tehtud teo ja karistuse proportsionaalsust. Enamusel kinnipeetavatel on välja arenenud teravdatud õiglustunne, kui see puudutab teda ennast. Alati tuleb esmalt selgitada kinnipeetavale, milles seisnes tema eksimus ning kus ja kuidas on see seaduses fikseeritud (Vangistusseadus, Vangla sisekorraeeskiri jne). Seadus näeb ette kinnipeetava õiguse anda rikkumise kohta seletusi. Kinnipeetava õigust anda seletusi ei tohi kunagi ignoreerida. Sellise õiguse nägi ette ka eelmise vabariigi seadusandlus üle kuuekümnne aasta tagasi. Tähtis on, et kinnipeetav mõistaks, et ta on rikkunud seadust ning selle eest määratud karistus on vältimatu. Karistuse rangus sõltub juba asjaoludest ning sooritatud eksimuse raskusest. Vastasel korral tekitab määratud karistus, olgu see siis nii leebe kui tahes, temas ainult trotsi. Sellisel juhul ei teeni distsiplinaarkaristus oma kasvatuslikku eesmärki. Antud töö kirjutajal on olnud kogemusi kus kinnipeetav ise on nõus kandma karistust kartseris ning on kasutanud talle antud võimalust määrata omale ise päevade arv. Siin määratleb kinnipeetav juba ise tehtud teo ja karistuse proportsionaalsuse. Loomulikult ei ole kinnipeetava arvamus karistuse määramisel siduv, sest karistuse kestvuse vastavalt sooritatud rikkumisele määrab ikkagi vangla direktor oma käskkirjaga, arvestades distsiplinaarprotokolli koostanud ametniku ettepanekuid. Distsiplinaarkaristuse määramisel peab arvestama iga kinnipeetava eelnevat käitumist, kooliharidust, suhtumist ühiskonna reeglites kinnipidamisse. Mõttetu on rakendada distsiplinaarkaristusena kartserit kinnipeetava puhul, kes on vaimselt alaarenenud ega saa aru karistuse sisust. Kahjuks on kinnipidamiskohtades veel küllalt vaimselt alaarenenud kinnipeetavaid ja isegi vaimsete puuetega vange. Läbiviidud ankeetküsitlus näitab, et kinnipeetavad on seisukohal, et distsiplinaarkaristuste süsteem vanglas on põhjendatud. kahekümnest küsitletud kinnipeetavast arvas, et distsiplinaarkaristuste kasutamine vanglas on otstarbekas

**teatud juhtudel* – kaheksateist ning et distsiplinaarkaristuste kasutamine vanglas ei ole otstarbekas ** mitte kunagi* – vaid kaks kinnipeetavat.

Karistus

Distsiplinaarne mõjutamine on ettenähtud julgeoleku ja korra tagamiseks vanglas.

„Distsiplinaarkaristuse kohaldamise aluseks on distsipliinirikumine, mis seisneb kinnipeetavale õigusaktidega pandud kohustuste süülises rikkumises“.(Jaan Sootak ja Priit Pikamäe. Kriminaalõiguse AS kirjastus ILO, 2001, lk 123).

Distsiplinaarkaristust ei rakendata mitte sellepärast, et see oleks taotlus või oeesmärk omaette vaid seda tuleb käsitleda kui ühte vahendeist edaspidiste karistatavate tegude ärahoidmiseks.

„ Distsiplinaarkaristuse eesmärgiks on aidata vältida kinnipeetava ühiskondlikult mitteaktsepteeritavat käitumist ja käitumisreeglite eiramist. Selleks teavitatakse teda korduvalt väärtegade tagajärgedest, mis seisnevad distsiplinaarvastutuses .“ (Poola kontaktisiku käsiraamat § 42).

Relatiivse karistusteooria järgi jagunevad karistuse funktsioonid

- üldpreventsioon
- eripreventsioon

Üldpreventsioon distsiplinaarkaristuste määramisel tähendab kinnipeetava hoiatamist, et kui rikkumine kordub järgneb sellele karistus. Üldjuhul selline käitumine kinnipeetavatele mõjub, hoiatus toimib mõnikord märksa efektiivsemalt, kui reaalne karistus, mõjutab kinnipeetava psüühikat.

Eripreventsioon eeldab konkreetse korrariikkuja mõjutamist selliselt, et ta ei paneks enam toime korrariikumisi. Karistus peab olema vältimatu ja kohene. Alati tuleb leida õige proportsiooniga karistus. Liiga karm karistus tekitab kinnipeetavas vaid trotsi ning ebaõiglustunnet. Kui distsiplinaarrikkumise eest on võimalik karistada mitmel erineval moel, siis tuleb kõiki asjaolusid kaaluda, et langetatav otsus oleks õiglane ning vastaks oma karmuselt sooritatud teole. Seadus lubab siin haldusorganil valida erinevate käitumisviiside vahel ehk teisisõnu on jäetud kaalutusõigus ehk diskretsiooni võimalus.

Meeles peab pidama, et distsiplinaarkaristust saab määrata ainult süülise rikkumise korral.

„Distsiplinaarkaristus on kohaldatav siiski vaid kohustuste süülise rikkumise eest, mis tähendab, et distsiplinaarrikkumise puhul tuleb alati tuvastada kinnipeetava tahtlus või

ettevaatamatus rikkumise toimepanemisel“. (Jaan Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäitevõigus. AS kirjastus ILO,2001, lk124).

1.4. Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee Soovitus nr R (87) 3 liikmesriikidele Euroopa vanglareeglistiku kohta.

„Punkt

37. Distsiplinaarkuritegude korral on täiesti keelatud kõik julmad või alandavad karistused, nagu kollektiivne ja füüsiline karistamine või karistuseks pimedasse kongi paigutamine.

38. 1. Selliseid distsiplinaarkaristuse vorme, mis võivad vangidele füüsiliselt või vaimselt ebasoodsalt mõjuda, tohib rakendada ainult juhul, kui arst on kirjalikult kinnitanud, et kinnipeetav suudab neid taluda.

2. Ühelgi juhul ei tohi distsiplinaarkaristus olla vastuolus reegli 37 ettekirjutustega või neid eirata.

3. Niimoodi karistatavaid vange peab iga päev külastama arst. Arst nõustab direktorit karistusviisi muutmise või lõpetamise küsimustes, et ei kannataks kinnipeetava füüsiline või vaimne tervis.“ (Vastu võetud ministrite asemike 404. istungil 12 veebruaril 1987.a.).

2. DISTSIPLINAARMENETLUS.

Distsiplinaarmenetluse näol on tegemist haldusakti andmise menetlusega.

Distsiplinaarmenetluse kord on reguleeritud Vangistusseaduses § 63 - § 67.

Distsipliini rikkumise olemasolu ja selle süülisuse väljaselgitamiseks näeb vangistusseadus ette distsiplinaarmenetluse.

Vangistusseaduse § 64. Distsiplinaarmenetlus.

(1) Distsiplinaarmenetluse viib läbi ning distsipliinirikumise asjaolud selgitab välja vangla direktor või tema poolt selleks volitatud vanglaametnik.

(2) Kinnipeetavat informeeritakse kohe distsipliinirikumisest, milles teda süüdistatakse. Kinnipeetaval on õigus anda selgitusi. Vaata haldusmenetlusseadust, , mis tulenevad vangistusseadusest § 64 lõige 2 – kinnipeetaval on akse läbi mingit haldusmenetlus õigus anda selgitusi rikkumise kohta.

(3) Distsiplinaarmenetluse käik protokollitakse. Protokollile kirjutab alla distsiplinaarmenetluse läbiviinud vanglaametnik. Protokollide vorm ja selles esitatavad andmed sätestatakse vangla sisekorraeeskirjades. (Vangla sisekorraeeskiri peatükk 18. § 97., 98. Eraldi on distsiplinaarmenetlus ja distsiplinaarkaristuse täideviimine sätestatud vanglate kodukorras. Murru Vangla puhul on see kodukorra peatükk 24.

„(4) Distsiplinaarkaristuse määrab vangla direktor distsiplinaarmenetluse läbiviinud vanglaametniku ettepanekul. Distsiplinaarkaristuse määramine vormistatakse käskkirjana ja seda tuleb põhjendada. (proportsionaalsus, kaalutusotsus). Distsiplinaarkaristuse määramise käskkirja tutvustatakse kinnipeetavale allkirja vastu.

(5) Materjalid määratud distsiplinaarkaristuse kohta lisatakse kinnipeetava isiklikku toimikusse.“ (Vangistusseadus § 64. Distsiplinaarmenetlus lõige (4) ja (5)).

Distsiplinaarkaristusi võib kohaldada vaid siis kui on tuvastatud kinnipeetava kohustuste **süüline** rikkumine. Distsiplinaarkaristust võib kohaldada ainult kohustuste **süülike** rikkumise eest, mis tähendab seda, et alati tuleb kindlaks teha rikkumise puhul kinnipeetava tahtlus või ettevaatamatus.

Vangistusseadus annab võimaluse määrata distsiplinaarkaristus ka katseajaga. Katseaeg määratakse 1- 6 kuuni. (Vangistusseadus § 65)

Katseaja määramisel peab arvestama, et kahte katseaega seadus ette ei näe.

„Katseajal uue distsiplinaarrikkumise toimepanemisel seadus enam uue katseaja võimalust ette ei näe – sellisel juhul pööratakse koheselt täitmisele nii varasema rikkumise eest määratud kui ka viimase rikkumise eest kohaldatud karistused. Kui selliselt kohaldatud distsiplinaarkaristused on eriliigilised (nt töölt eemaldamine ja kartserisse paigutamine), siis toimub nende täitmine ajalises järjestuses“. (Jaan Sootak, Priit Pikamäe Kriminaaltäitev õigus. As kirjastus ILO, 2001.a. lk125)

Eesmärgiks on kinnipeetava suunamine sellisele elulaadile, kus ta oleks suuteline käituma õiguskuulekalt.

„Õiguskuuleka käitumise all mõeldakse mitte kinnipeetava parandamist ja ümberkasvatamist karistuse kandmise ajal, vaid üksnes tema suunamist sellisele eluviisile peale vabanemist, kus ta peaks suutma käituda nii, et ei pane enam toime kuritegusid“.

(Jaan Ginter, Mervi Kruusamäe, Jaan Sootak. Eesti Karistuspoliitika: vabaduskaotuslikud karistused. Tallinn 2004).

2.2. Enam levinud distsiplinaarkaristused.

Kõige olulisem distsiplinaarmenetluse läbiviimise protsessis on rikkumise kohta koostatav ettekanne. Ettekandest sõltub, kas kinnipeetavat saab distsiplinaarrikkumise eest karistada ning kas distsiplinaarmenetluse käigus on võimalik tõendada kinnipeetava distsiplinaarrikkumist või mitte.

Enam levinud distsipliini rikkumised on:

- Vanglaametniku seaduslikule korraldusele mitte allumine
- Ebaviisakas käitumine
- Keelatud esemete omamine
- Vanglaametniku takistamine tööülesannete täitmisel
- Päevakorra rikkumine.

Vanglaametniku seaduslikule korraldusele mitte allumine on üks selliseid korrarikkumisi, mis tuleb alati väga täpselt ettekandes fikseerida, ära tuua täpne kirjeldus, milles allumatus seisnes. Hiljem on seda väga raske tõendada, kui ettekanne on puudulikult vormistatud. Ei saa kirjutada ettekannet nii, et kinnipeetav ei allunud vanglaametniku seaduslikule korraldusele, läks viimasena sööklasse. Milles siin allumatus seaduslikule korraldusele, milles seisnes korraldus – pole arusaadav. Kõik ei saa ju esimestena sööklasse minna, keegi on alati viimane. Tundub, et antud juhtumi puhul oli tegu mingi muu rikkumisega, mida ettekandes ei osatud täpselt kirjeldada. Selle pärast ongi väga tähtis just ettekandes täpselt kirjapanna rikkumise olemus, milles see seisnes. Tuleb määratleda, kas tegu oli kodukorra eiramisega või vanglaametniku seaduslikule korraldusele mitteallumisega. Need on kaks iseasja.

Ebaviisakas käitumine. Sama lugu, ettekandes tuleb täpselt kirjeldada, milles seisnes ebaviisakas käitumine. Kui ebaviisakas käitumine seisnes sõimamises tuleks vähemalt ettekandes ära tuua sõnad, millistega solvati. Korrektselt vormistatud ettekanne hõlbustab tunduvalt distsiplinaarrikkumise menetlemist. Korrektselt vormistatud ettekande puhul on kinnipeetaval tunduvalt raskem seda vaidlustada.

Keelatud esemed. Keelatud esemeid fikseeritakse läbi lubatud esemete nimekirja. Samuti peab kinnipeetaval olema tõendusmaterjal selle kohta, et ta on lubatud esemed soetanud vangla vahendusel. Kuna eri vanglates käsitletakse keelatud esemeid tükati erinevalt, siis siin on esinenud kinnipeetavate poolseid vaideid. Kinnipeetav R.K. esitas kaebuse Tartu Vangla toimingutele, mis seisnes kaebajalt esemete aravõtmises. Kinnipeetavalt võeti ära 23 pakki teed, 3 pakki närimiskummi ja 1 karp vatitikke.

Tartu Vangla põhjendas esemete aravõtmist Vangla Sisekorraeeskirjade § 58`ga kus ei ole ettenähtud närimiskummi ega vatitikke.

„Kohus oli seisukohal, et vatipulkade ja närimiskummi aravõtmine ei ole mõõdukas toiming , sest rakendatav abinõu peab olema vastavuses kavandatud eesmärkidega. Närimiskummi ja vatipulkade omamise ja kasutamise keelamist kinnipeetavale ei saa ka motiveerida asjaoluna, et nimetatud esemete olemasoluga seatakse vangla julgeolek ohtu.“ (Kohtuasi nr 3-328/05; 11.11.2005.a.).

Põhimõtteliselt käitus vanglaametnik vastavalt seadustele, kuid oleks võinud ka oma otsust esemed ära võtta ennem kaaluda kas see toiming on otstarbekas. Raske on hinnangut anda, sest antud juhtumist ei loe välja, kas tegemist oli ka kinnipeetava poolse provokatiivse käitumisega, mis tingis taolise vanglaametniku poolse otsuse.

Antud näidete varal tuleb esile see, et ettekanded ei olnud korrektselt vormistatud. Ettekanne ei pea olema mitme lehekülje pikkune kuid peab lühidalt ning sisuliselt kirjeldama rikkumise sisu.

Väga raske on aru saada sellisest ettekandest, mille kirjutas valvur järgmises sõnastuses:
„Kinnipeetav ei täida vanglaametniku seaduslikke korraldusi, täidab ainult neid seaduslikke korraldusi, mis talle meeldivad.“

Antud ettekandes ei ole ära toodud, milles seisnes kinnipeetava rikkumine, kus see toimus, kas oli ka tunnistajaid jne.

Kõige tähtsam kogu distsiplinaarmenetluse juures on algus, see tähendab korrektsel, õigesti vormistatud ettekanne. Kõik ettekanded antakse edasi korrapidajale ning korrapidaja peaks ettekanded läbi lugema ning vajadusel laskma valvuril ettekanne ümber kirjutada nagu seadus ette näeb.

2.3.Distsiplinaarkaristuse vaidlustamise kord.

Kinnipeetavale selgitab kaebuse esitamise võimalusi kontaktisik. Enamik kinnipeetavate kaebusi vaadatakse läbi vaide menetluses. Vaide esitamisel registreeritakse kinnipeetava vaie eraldi kaustas ning kinnipeetav annab vanglatöötajale vaide üleandmise kohta ka allkirja. Seega on tagatud see, et vaie ei lähe kaduma, vaid seda menetletakse haldusmenetluse seadusega sätestatud korras ning jõuab ka lahenduseni. Juhul, kui kinnipeetav ei soovi või tal ei ole vajadust vangla kaudu vaiet esitada, võib ta Justiitsministeeriumi, Õiguskantsleri, Presidendi Kantselei, prokuröri, uurija või kohtu poole pöörduda ka kinnises ümbrikus saadetava märgukirja või avaldusega. Nimetatud asutustele adresseeritud kirjad saadetakse edasi vangla kaudu. Seega on kinnipeetavale tagatud õigus esitada kaebusi avaldusi või märgukirju. Kinnipeetavatele, kellel puuduvad kirjutustarbed, annab need vangla.

Kinni peetavale isikule antakse alati võimalus omapoolse selgituse andmiseks, samuti tuleb tema selgitus lisada distsiplinaarmenetluse protokollile (VSE § 98 p 3).“Haldusmenetluse seaduse“ § 71 lg 1 kohaselt on kinnipeetaval õigus esitada vaie Justiitsministeeriumile juhul, kui kinni peetav isik leiab, et haldusaktiga või haldusmenetluse käigus on vangla tema õigusi rikkunud või vabadusi piiranud. Vaie tuleb HMS § 73 lg 1 kohaselt esitada otsuse teinud vangla kaudu. Välistamaks võimalust, et vangla jätab kinnipeetava isikute vaide Justiitsministeeriumile edasi saatmata, registreeritakse see eraldi kaustas ning kinnipeetav kinnitab vaide vanglatöötajale üleandmist allkirjaga.

Alates 01.04.2003.a. jõustus vangistusseaduse muudatus, mille kohaselt hakati vangistusseaduses ning selle alusel ettenähtud haldusmenetlusele kohaldama haldusmenetluse sätteid. Kuna haldusmenetluse seaduses on reguleeritud ka vaide esitamine kõrgemalseisvale haldusorganile, siis vanglatel ja Justiitsministeeriumil on kohustus võtta vastu ning menetleda distsiplinaarkaristuse kui vangla poolt välja antud haldusakti kohta esitatud vaideid. Kuna haldusmenetluse seaduses sätestatud reeglite kohaselt ei ole võimalik kinnipeetaval esitada vaiet kohe Justiitsministeeriumile, vaid seda tuleb teha vangla kaudu, on justiitsministri 30.11.2000.a. määruse 72 „ Vangla sisekorraeskiri“ 01.04.2003.a. jõustunud muudatusega (§ 48 lg. 4) tagatud ja kontrollitav

ka see, et vangla kinnipeetava vaide vastu võtab ja selle ise lahendab või Justiitsministeeriumile edastab. Distsiplinaarkaristust on kõikidel kinnipeetavatel õigus vaidlustada ka kohtus.

Distsiplinaarmenetluse protokollil ei ole kinnipeetava jaoks õiguslikku tähendust, õiguslikke tagajärgi toob kaasa distsiplinaarkaristuse määramise otsus. Nimetatud otsust tutvustatakse alati kinni peetavale isikule allkirja vastu (VS § 64 lg 4) ning see antakse kinni peetavale isikule ka kätte. Antud otsuses on välja toodud nii selle põhjendused kui vaidlustamise kord ning võimalused.

Näiteks toon Tartu Vangla kinnipeetava isiku vaide menetlemise korra.

„Tartu Vangla kinnipeetava isiku vaide menetlemise kord on äratoodud Tartu Vangla direktori käskkirjas 03.03.2005.a. nr. 1-3.

„Haldusmenetluse seaduse“ § 5 lg 1 ja Justiitsministri 06. detsembri 2001.a. määruse nr 87 „Tartu Vangla põhimäärus“ § 3 lg 2 p 7 alusel

Kehtestan kinni peetava isiku vaide menetlemisel Tartu Vanglas alljärgneva korra:

1. Kinnipeetavale või vahistatule tema soovil vaideblanketi väljastamisel vangistusosakonna inspektor-kontaktisik selgitab igakordselt vaidele esitatavaid nõudeid, tähtaegu ja vormistamise korda;

2. inspektor-kontaktisik edastab viivitamata kinnipeetava või vahistatu poolt esitatud vaide vangistusosakonna spetsialistile, kes registreerib vaide vaiete registreerimise raamatus;

3. vangistusosakonna spetsialist kontrollib vaide vastavust seaduses esitatud nõuetele ning korraldab asjassepuutuvate materjalide lisamise;

4. vangistusosakonna spetsialist edastab vaide koos lisatud materjalidega direktori käskkirjaga määratud vaiete eest vastutavale isikule, kes vaatab esitatud vaide koos lisatud materjalidega sisuliselt läbi ning selgitab välja vaide rahuldamise võimaluse vanglas;

5. puuduste esinemise korral tagastab vaiete eest vastutav isik vaide selle esitajale inspektor-kontaktisiku kaudu;

6. vaide menetlemisel vanglas selgitatakse välja vaide põhjendatus ja rahuldamisele kuulumine, siis, kogutud materjalide alusel, tagab vaiete eest vastutav isik vaideotsuse koostamise tähtjaks. Inspektor-kontaktisik edastab vaideotsuse allkirja vastu vaide esitajale. Vaide esitaja poolt allkirjastatud vaideotsuses eksemplar tagastatakse vangistusosakonna spetsialistile;

7. nõuetekohaselt esitatud vaide, mida vangla ei pea põhjendatuks, edastatakse koos vajalike dokumentidega 7 (seitsme) päeva jooksul alates vaide esitamisest Justiitsministeeriumi vanglate asekanterile;

8. vaide esitamise tähtaja möödumisel, otsustab tähtaja ennistamise küsimuse vangla direktor;

9. Justiitsministeeriumi vanglate asekanterli poolt tehtud vaideotsuse saabumise vanglasse registreerib üldosakond dokumendiregistris ning edastab koos resolutsioonilehega direktorile, kes suunab vaideotsuse täitmiseks;

10. tunnistan kehtetuks Tartu Vangla direktori 21.07.2003.a käskkirja nr 1-3/126“ („Kinni peetava isiku vaide menetlemise kord Tartu Vanglas“ Direktori käskkirjaga 03.03.2005.a. nr 1-3).

Raportis Eesti Valitsusele soovib Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise euroopa komitee (CPT) Eesti külastuse kohta, mis toimus 23 – 30 september 2003.a kinnitust distsiplinaarmenetlusega seonduvas:

„ CPT soovib saada kinnitust, et vangidel on ametlikult õigus vaidlustada kohaldatud karistus kõrgema instantsi ees. Samuti tuleb võtta meetmed tagamaks, et asjaosalistele vangidele antakse koopia distsiplinaarmenetluse protokollist, milles on ära toodud otsuse põhjendused ja edasikaebamise võimalused ja tähtjad.“

Siinkohal pean vajalikuks meelde tuletada, et Haldusmenetlus seadus hakkas vanglates kehtima juba 01.04.2003.a. See peaks olema piisav kinnitus CPT`le, kes käis Eestis 23 -30 september 2003.a.

Euroopa vangla reeglistik sätestab järgmised reeglid:

„ Vangide informeerimine, vangide kaebused

42. 1. Vangil peab olema võimalik iga päev esitada palveid või kaebusi kas vangla direktorile või mõnele teisele ametiisikule.

2. Vang võib vanglainspektoriga või mõne teise regulaarselt vanglat külastava ametiisikuga rääkida või talle palveid või kaebusi esitada vangladirektori või mõne teise töötaja juuresolekuta. Kaebused ametlike otsuste kohta tuleb siiski esitada kehtestatud reeglite järgi.

3. Vangil peab olema õigus esitada vanglate keskasutusele, kohtule või teistele pädevatele ametiasutustele konfidentsiaalseid palveid või kaebusi.

4. Vanglate keskasutusele esitatud või edastatud kaebustele tuleb kohe reageerida. Vastama peab pädev ametkond. „

2.4. Otstarbeka distsiplinaarkaristuse valimine.

Distsiplinaarkaristuse määramisel tuleb iga kinnipeetava rikkumisse suhtuda individuaalselt. Siin ei saa arvesse võtta analoogseid juhtumeid. Kõigepealt tuleb selgeks teha millised distsiplinaarkaristused antud rikkumise puhul üldse kõne alla tulevad, arvestades rikkumise ja karistuse proportsionaalsust. Silmas tuleb pidada, milline karistus omab suurimat kasvatuslikku mõju. Mõne kinnipeetava puhul piisab kartseri karistuse määramise tingimisi kuni kuue kuulise katseajaga.

Vangistusseadus § 65. Distsiplinaarkaristuse täideviimine.

(1) Üldjuhul pööratakse distsiplinaarkaristus täitmisele kohe.

(2) Vangla direktor võib distsiplinaarkaristuse või selle osa täitmisele pööramise edasi lükata tingimusel, et kinnipeetav ei pane katseajal toime uut distsipliinirikumist. Katseaeg määratakse ühest kuni kuue kuuni.

(3) Kui kinnipeetav paneb katseajal toime uue distsipliinirikumise, pööratakse mõlemad distsiplinaarkaristused kohe täitmisele.

(4) Kui kinnipeetav ei pane katseajal toime uut distsipliinirikumist, jäetakse distsiplinaarkaristus täitmisele pööramata.

Tähelepanuta ei saa siinkohal jätta ka põhiseaduse § 22 süütuse presumptsiooni. Kui kinnipeetavale, kellel on avanenud õigus ennetähtaegsele vabanemisele, määratud distsiplinaarkaristus lükkab selle õiguse edasi kuni karistuse kustumiseni. Sellistel puhkudel on tegemist vabadusvõimaluse edasi- lükkamisega aasta võrra. Alati peab arvestama konkreetset juhtumit, millise kinnipeetavaga on tegemist, kui suur oli kinnipidamisreeglitest üleastumine.

Süütuse presumptsioon toimib vaid süütegude menetlemisel, sealhulgas juhul, kui väärtegu menetleb kohtuväline menetleja. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas loetakse kriminaalsüüdistusega võrdväärseks ka **distsiplinaarsüüdistusasju**, kui isikut ähvardab võrdlemisi raske karistus nagu näiteks vanglast ennetähtaegse vabanemise võimaluse kaotamine.

2.4.1. JUHTUM I

Juhtum kinnipeetav Prokofjev`iga on üheks selliseks näiteks, kus eluosakonna ülem oleks võinud karistuse määramisel arvestada nii kinnipeetava isikut kui ka sooritatud üleastumise tõsidust või ohtlikkust. Tagasi tulles sööklast, möödusid kinnipeetavad võõra eluosakonna lokaaltsooni varbaiast ning kinnipeetav Prokofjev andis oma tuttavale läbi aia kolm tükki saia. Eluosakonna ülem kirjutas selle kohta raporti ning tegi ettepaneku karistada kinnipeetavat vastavalt vangistusseadusele § 67 p 1 ning Murru Vangla kodukorra rikkumise eest noomitusega. Kinnipeetaval oli äsja avanenud võimalus tingimisi ennetähtaegsele vabanemisele. Seoses sellega, et kinnipeetav sai noomituse ning seega oli distsiplinaarkorras karistatud, lükkus võimalik tingimisi ennetähtaegse vabanemise võimalus aasta võrra edasi. Vaevalt, et antud situatsioonis oli taotluseks võimaliku TEV edasi lükkamine vaid lihtsalt ei pööratud piisavalt tähelepanu kõikidele võimalikele tagajärgedele. Antud juhul ei oma eelpool toodud situatsioon erilist ohtu ei kinnipeetavatele ega ka vangla julgeolekule tervikuna ning oleks võinud piirduda vestlusega, mis on seaduses lubatud, kuid ei ole oma olemuselt distsiplinaarkaristus. Kinnipeetava võimalik ennetähtaegne vabanemine lükkus edasi aasta võrra, mil distsiplinaarkaristus kaotas kehtivuse.

JUHTUM II

Teine juhtum, kus kinnipeetavalt K.T. leiti pluusi taskust sim kaart. Kinnipeetavat karistati distsiplinaarkorras noomitusega. Samas ei olnud kinnipeetaval viie aasta jooksul ühtegi distsiplinaarrikkumist. Võimalik ennetähtaegne vabanemine lükkus edasi aasta võrra. Kinnipeetav vaidlustas distsiplinaarkaristuse määramise otsuse.

Veelkord tahan tähelepanu juhtida kaalutusõigusele, kus menetleja peab iga distsiplinaarrikkumise ning selle sooritanud isiku kohta koguma võimalikult palju informatsiooni, enne kui langetab karistuse valikul otsuse. Eelpool toodud juhtumite puhul ei ole autori arvates distsiplinaarrikkumine ning karistus proportsionaalsed kui

arvestada seda, et võimalik ennetähtaegne vabanemine kinnipidamiskohast lükkus edasi ühe aasta võrra.

Mõlema eespool toodud juhtumi lahendamiseks oleks piisanud vangla direktori poole pöördumisest, kelle pädevuses on distsiplinaarkaristuste kehtetuks tunnistamine.

NÄIDE

„Murru Vangla direktori 09.11.2005.a. käskkirjaga nr 1479-dM „ Kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramine“ määrati Aleksandr Volkov`ile (07.04.1971) eluosakonnast väljaspool nimesildi mittekandmise eest karistusena noomitus.

31.01.2006.a. esitas kinnipeetav Aleksandr Volkov direktorile avalduse, mille kohaselt palus ta ümber vaadata temale määratud distsiplinaarkaristus noomitus.

/.../

Kaalutlused ja otsus

Kinnipeetav Aleksandr Volkov palus Murru Vangla direktori 09.11.05 käskkirja nr 1479-dM ümber vaadata temale määratud distsiplinaarkaristus noomitus, kuna temal ei ole kehtivat distsiplinaarkaristust. Samuti avaldas kinnipeetav kahetsust oma käitumise pärast ning lubas edaspidi käituda õiguskäitajalt. Arvestades kinnipeetava vanglas viibitud aega ning seda, et ta töötab alates 2003 aasta jaanuarist, on otstarbekas tunnistada Murru Vangla direktori käskkirja nr 1479-dM kehtetuks“.

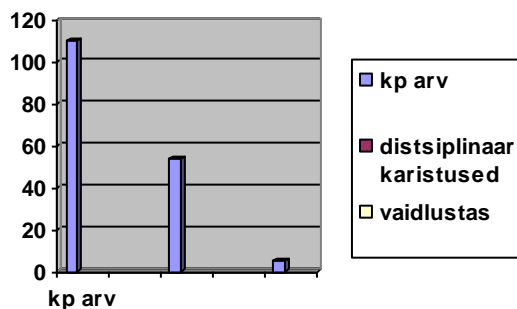
Esimese kahe näite varal oleks olnud kaks võimalikku „rahumeelset“ lahendus variant.

1) Vanglaametnik oleks võtnud vaevaks ning süüvinud kinnipeetava poolt sooritatud rikkumisse, tema isikusse, selgitanud välja tema varasemad karistused/karistamatus, tema senine käitumine. Antud juhtumite puhul jääb tunne, et vajaka jääb korrektsiooniametniku kutse-eetikast. Asja olemusse on suhtutud ükskõikselt.

2) Kinnipeetav oleks pidanud leidma aja ja võimaluse vanglaametnikule selgitada rikkumise põhjusi, selgitama, et rikkumist ei pandud toime tahtlikult. Tunnistades oma

süüd ning aru saades, et tehtu on vanglas kehtiva korra rikkumine, oleks võinud tekkinud intsidendi lahendada vestlusega.

Parima kasvatusliku tulemuse annab õige distsiplinaarkaristuse valimine. Kui kinnipeetav mõistab oma süülist korra rikkumist ning temale määratud karistus on proportsionaalne sooritatud teoga, siis üldjuhul sellist karistust kinnipeetav ei vaidlusta vaid teeb sellest

õiged järeldused.

tabel A

2.5. Kinnipeetavate poolt vaidlustatud distsiplinaarkaristused.

I juhtum

Sidorov – moraalise kahju nõue.

Kaebuse esitajal tekkis väidetavalt kahju õigusvastase aresti kohaldamisest ja õigusvastaselt tema avalduse mittelahendamises.

„Vastavalt RVS § lõikele 1 võib füüsiline isik nõuda mittevaralise kahju rahalist hüvitamist süüliselt väärkuse alandamise, tervise kahjustamise, vabaduse võtmise, kodu või eraelu puutumatusse või sõnumi saladuse rikkumise, au või hea nime teotamise korral.

Mittevaraline kahju võib seega seisneda isiku hingelistes või füüsilistes kannatustes. Kui mittevaralist kahju on võimalik hüvitada ka teiste vahenditega kannatanu ees, siis võib kahju hüvitada ka mitterahalisel viisil. Käskkirjaga karistuse määramine on tahtlik

tegevus ja tegevuses õigusvastasus kinnitab süülist tegevust. Kaebaja väitis, et kartseri tingimused on tervist kahjustavad, kuna kartser, milles ta viibis, on antisanitaarne, seal hallitab ja kopitab.

Sidorovi puhul leidis kohus, et puudub võimalus hüvitada kahju muul viisil kui rahas. RVS § 7 lg 1 kohaselt võib kahju hüvitamise nõude jätta rahuldamata, kui isik oleks saanud kahju tekkimist ära hoida. Antud juhul oleks osadel puhkudel saanud kaebaja esitada kaebuse kohtusse varem, et esitada haldusaktide suhtes tühistamisinõue.“

„3) Moraalse kahju nõue

Kaebaja esitas nõude moraalse (mittevaralise) kahju hüvitamiseks ja märkis ka, et talle tekitati varalist kahju, kuid käiguta jätmise määrusele vastusena ei suutnud määratleda, milles seisneb materiaalne kahju. Ka asja arutamisel ei ole ta esitanud andmeid, mis võimaldaksid kinnitust, et talle tekkis materiaalne kahju ja mingis kindlas suurus.

Kaebuse esitajale tekkis väidetavalt kahju õigusvastase aresti kohaldamises ja õigusvastaselt tema avalduse mittelahendamisest. Seega kohus lahendab küsimused, mis hõlmavad käesoleva kaebe nõudeid ja mille tulemusele on väidetavalt tekkinud kahju.

Kohus leiab, et kaebuse esitaja nõue mittevaralise kahju hüvitamiseks on õigustatud ja kuulub osaliselt rahuldamisele. Kaebaja soovis kahju hüvitamist summas 3000 krooni, kohus peab õiglaseks summaks kahju hüvitamist suuruses 2000 krooni.“

Raske on seisukohta võtta, kuna ühelt poolt peab vangla kohaldatud distsiplinaarkaristuse koheselt täitmisele pöörama teisalt ei ole vanglal piisavalt ressursi, et kõik osakonnad viia vastavusse kehtestatud normidega. Selge on üks, kinnipeetav rikkus korda ning sai selle eest ka karistada. Siin on tegemist kiusliku kaebajaga, kes tahtis ükskõik millisel viisil vanglale „ära teha“. Kahjuks ei selgu kohtuotsusest, kas keegi tegi ka kartseri kambri seisukorra kohta ekspertiisi.

Kartseri tingimuste kohta on seisukoha võtnud ka CPT.

„78. Küllastuse toimumise ajal olid olmetingimused Tartu Vangla distsiplinaarkorpuses täiesti vastuvõetamatud, kambrite seisukord oli võrreldav kõige hullemate arestimajade kambritega.

79. Tingimused Tartu Vangla spetsiaalsetes „ ohjelduskambrites“, milles vange võis füüsiliselt ohjeldada, olid täiesti vastuvõetamatud. Nende kambrite ainsaks sisustuseks oli betoonist platvorm, mis asus põrandast umbes 10 cm kõrgemal ja mille külge oli kinnitatud neli metallrõngast isiku fikseerimiseks põranda külge kätt- ja jalgupidi selili

asendis. Selleks otstarbeks olid saadaval käerauad ja jalarihmad. Ohjelduskambreid kasutati ka distsiplinaarkaristuseks, s.t. sinna võidi paigutada isikuid ilma ohjeldamata.“
(CPT soovitusel 2003).

II juhtum

V.R. kaebus Tartu Vangla administratsiooni toimingute peale (pärast distsiplinaarkaristuse kandmist kartseris hoidmine) ja mittevahalise kahju hüvitamiseks.

„V.R esitas Tartu Halduskohtule kaebuse, milles taotles Tartu Vangla administratsiooni toimingute – pärast distsiplinaarkaristuse kandmist kartseris hoidmine – õigusvastaseks tunnustamist ja sellega seoses tekitatud moraalse kahju 50 000 krooni hüvitamist. /.../

Kohus on seisukohal, et Tartu Vanglal ei olnud õigust hoida V:R. kartserikambris pärast tema kartserisse paigutamise karistuse kandmist, rikutud oli V.R. õigust olla eraldatud lukustatud kambris. Eraldatud lukustatud kambris on võrreldes majutamiseks ettenähtud kambris viibimisega üksainus kitsendus – piirang vabalt liikuda.“

„ /.../ Riigikohtu halduskolleegium peab põhjendatuks mõista Tartu Vanglat V.R. kasuks alusetult kartseris hoidmisega tekitatud mittevahalise kahju hüvitamiseks välja 3000 krooni.“

(Riigikohus. Kohtuasi nr. 3-3-1-14-06; 28. märts 2006.a.)

Selle juhtumi puhul on selge, et tegemist on seaduse rikkumisega Tartu Vangla poolt. Vasutavad ametnikud oleksid pidanud kinnipeetava vabastama kartserist õigeaegselt ning probleemide ilmnemisel ikkagi leidma kinnipeetavale ettenähtud kambri koha. Kinnipeetaval, kes oli oma karistuse ärakandnud võis jääda mulje, arvatavasti jäigi, et teda hoitakse meelega kartsaerikambris kauem kui ettenähtud, tahetakse teda alandada. Kasvatustliku eesmärgi saavutamiseks kartseri määramine antud olukorras oma soovitud eesmärki küll ei saavutanud. Pigem tekitas see kinnipeetavas viha ning trotsi vangla administratsiooni vastu, mis leidis väljundi kaebuses halduskohtule kuigi seda oleks võinud vältida.

III juhtum

15.04.2005 esitas kp Romeo Kald kaebuse Tartu Vangla 15.04.2005 toimingule, mis seisnes kaebajalt esemete – närimiskummi ja vatipulkade äravõtmises, nimetatud toimingu õigusvastaseks tunnistamise ja ettekirjutuse tegemise nõudes.

Tartu Vangla on seisukohal, et vanglaametnik käitus vastavalt seadusele ning esitatud kaebus on alusetu.

„Tartu Vangla esindaja on seisukohal, et kaebus on alusetu. Vangla sisekorraeeskiri § 58 ei näe ette, et kinnipeetavale oleks lubatud närimiskummi ning samuti ei ole loetelus vatipulki. Vastuse kohaselt peab olema kinnipeetaval vatipulkade omamiseks arsti luba, mida kaebajal ei olnud. Antud esemeid konfiskeerides on vanglaametnikud täitnud seadust./.../

Praegusel hetkel lähtuvad vanglad lubatud asjade nimekirjast ning kõik, mis ei ole lubatud on keelatud esemed Tartu Vangla ametnikud on lähtunud seadusest ning antud töö autori arvates on kaebus kiuslik ning alusetu. Samuti on ju kinnipeetavatel keelatud kanda päikese prille ilma arsti ettekirjutuseta. Kui kp Romeo Kalda tõepoolest vajab vatipulki, siis oleks ta pidanud konsulteerima arstiga ning vajadusel oleks arst need talle ka lubanud ja intsidenti kui sellist poleks toimunud.

Kohus paraku oli teisel arvamusel ning tema seisukoht oli järgmine:

„Kokkuvõttes närimiskummi ja vatipulkade äravõtmine kaebajalt, kui toiming iseenesest, ei ole mõõdukas, sest rakendatav abinõu peab olema vastavuses kavandatud eesmärkidega. Antud juhul ei ole selline toiming eesmärgipärane. Närimiskummi ja vatipulkade omamise ja kasutamise keelamist kinnipeetavale ei saa ka motiveerida asjaoluna, et nimetatud esemete olemasoluga seatakse vangla julgeolek ohtu./.../

Loomulikult ei ohusta närimiskumm ja vatipilgad vangla julgeolekut. Sisuliselt on tegemist Vangla Sisekorraeeskirja § 58 lg 1 tõlgendamisega. Vanglaametnik täitis seadust. Kui kohus on seisukohal, et selline toiming ei ole eesmärgipärane, siis tuleb muuta seadust, mitte kokkuvõttes üleolevalt nentida, et „/../, et nimetatud esemete olemasoluga seatakse vangla julgeolek ohtu /.../“

Lõpetuseks on kohus seisukohal: *“ /.../ Eeltoodud alusel tunnistab kohus vangla toimingukaebajalt 15.04.2005 aktiga esemete võetuse kohta – äravõetud esemete – 3 pakki*

närimiskummi „Orbit“ ja 1 karp vatipulki – õigusvastaseks ning lähtuvalt HKMS § 26 lg 1 p 2 kohaselt teeb kohus vanglale ettekirjutuse tagastada kaebajale temalt äravõetud esemed /.../.

Tuleb välja, et vanglaametnik oleks pidanud rikkuma seadust!!! Siinkohal tahks äramärkida, et kuigi ettekanne, keelatud esemete ära võtmise akt oli koostatud korrektselt, ei toonud see kaasa soovitud tulemust. Kui seadus lähtub lubatud asjade nimistust, siis luues sellise pretsedendi nagu seda tegi kohus kp Romeo Kalda puhul, siis homme leiame veel midagi, mis ei ole kinnipeetava suhtes eesmärgipärane ning ei ohusta vangla julgeolekut.

2.6. Euroopa Vanglareeglistiku selgitavad märkused.

Kord ja karistused.

„Korra säilitamine ja karistuste määramine on vanglaelu kõige tundlikumad ja seega ka kõige tähtsamad tahud. Eelkõige personali humaanne ja realistlik suhtumine ning kõrgeerialane tase tagab nõuetekohaseks kontrolliks ja sanktsioonide rakendamiseks vajalike toimingute piisava ulatuse ja seaduslikkuse. Õiglane ja tulemuslik karistuste süsteem on vajalik sisekorraeskirjade täitmiseks ning teenib ühiskonna, vanglapersonali ja vangide endi huve. Vangide käitumist vanglas ja nende sealset ühistegevust sätestav kord ning nõuetekohane kontroll on vajalikud vabaduskaotusliku karistuse põhieesmärkide saavutamiseks. Ühiskonnal on õigus eeldada, et vanglate toimimise alus on distsipliin, sellest sõltub vanglapersonali julgeolek ja töö tulemuslikkus nii järelevalve kui kasvatuslikus rollis. Siiski ei ole distsipliin distsipliini pärast vanglatöö eesmärk. See on vabaduskaotusliku karistuse eesmärkide saavutamise üks aspekte, et luua keskkond, milles vangla täidaks talle ette nähtud rolli. Tähtis osa nende reeglite täitmisel on vangide eneseväärikuse tagamine ning aususe ja õigluse põhimõtete järgimine. Seetõttu ei käsitle uued reeglid distsipliiniga seotud otsuste ja toimingute iseloomu negatiivselt, läbinisti karistusliku või piinavana, vaid ka nende rakendamise ja eesmärkide positiivseid külgi esile tuues.“

3.UURIMUS.

3.1. Uurimus distsiplinaarkaristustest ning nende vaidlustamisest kinnipeetavate poolt.

Distsiplinaarmenetlus on haldus toiming ning alguse saab see korrarikkumisest kinnipeetava poolt ning rikkumist pealt näinud vanglaametniku poolt koostatud ettekandest. Nii kuidas on ettekanne koostatud nii ka edasise menetluse käik kulgeb. Läbilipsanud vead ettekannetes, distsiplinaarmenetluse protokollil vormistamisel kuni direktori käskkirjani välja, annavad kinnipeetavatele võimaluse halduskohtule esitatud vaiete enda kasuks otsuse langetamise kohtu poolt.

3.2. Intervjuud.

Antud töö autor intervjueris viite eluosakonna ülemat ning viite kontaktisikut ja kolme kinnipeetavat. Küsitluse eesmärgiks oli saada vastuseid järgmistele küsimustele:

Millest peaks menetleja lähtuma distsiplinaarkaristuse määramisel?

Millest tuleb see, et kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristuse?

Kas kõik kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristused?

Millised kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristusi kõige sagedamini?

Toon siinkohal ära mõned küsitluse vastused:

TOIVO EINASTE (Murru Vangla I eluosakonna peaspetsialist).

1. Millest peaks menetleja lähtuma distsiplinaarkaristuse määramisel?

a) Rikkumise või üleastumise iseloom, ohtlikkus, sagedus.

- b) Isiku omadused, kes rikkus.
- c) Eelnevad rikkumised ja sagedus.
- d) Üldine käitumine.
- e) Inimlikust käsitlest.

2. Millest tuleb see, et kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristused?

Vähesest selgitustööst. Peale rikkumist tuleb seletuskiri võtta, mida üksikasjalikum seda parem. Ebaõiglaste ettekannete annulleerimine või „menetluse lõpetamine“.

Ilmse süülise käitumise puudumisel korjata võimalike tunnistajate seletusi, kes tõestavad kinnipeetava süütust või süüdi olemist.

3. Kas kõik kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristuse?

Ei vaidlusta. Paljudele on ükskõik mis juhtub. „Kellast-kella“ istujatel on tavaliselt ükskõiksus.

4. Millised kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristusi kõige sagedamini?

Vaidlustavad need, kellel on seoses karistusega midagi kaotada. Tingimisi ennetähtaegne vabanemine, puhkus, kokkusaamine jne.

Sageli ka need, kellel on üliarenenud kaebamis- või õiglustunne.

Milvi Toomik (10 eluosakonna peaspetsialist)

Millest peaks menetleja lähtuma distsiplinaarkaristuse määramisel?

Menetleja peaks lähtuma:

- a) kinnipeetava isiksusest
- b) distsiplinaarüleastumisest.
- c) valvuri pädevusest

d)kõikide tunnistajate pädevusest

e)juristidest

2.Millest tuleb see, et kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristuse?

Kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristuse:

a)reeglina eitavad.

b)karistus ei ole proportsionaalne tehtud teoga.

c)peavad ebaõiglaseks määratud karisust.

d)administratsiooni poolt on toime pandud ebaobjektiivselt hinnatud.

e)on olemas positiivsed näited vaidlustamisest.

d)kinnipeetavate tegevusetus.

3.Kas kõik kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristused?

Enamus ei vaidlusta.

4.Millised kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristusi kõige sagedamini?

Kõige sagedamini vaidlustavad:

a)targemad.

b)kellel on positiivsed kogemused praktikast.

Hela Hellenurm (kontaktisik)

Millest peaks menetleja lähtuma distsiplinaarkaristuse määramisel?

Rikkumise iseloomust, asjaoludest ja retsidiivsusest.

Millest tuleb see, kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristusi?

Põhjused võivad olla erinevad: osa teevad seda lihtsalt igavusest, osa on harjunud mitte tunnistama oma vigu ja eksimusi ja kindlasti on ka neid kelle puhul pole karistuse määramisel objektiivselt arvestatud kõiki asjaolusid.

Kas kõik kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristused?

Ei, vaidlustajad on vähemuses.

Millised kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristusi kõige sagedamini?

Kaebajad, need kes ei tunnista ennast kunagi ega milleski süüdi, süüdistavad asjaolusid, teisi jne. Sageli esineb neil ka psüühilise häireid, nt psühhopaadid.

Aleksandr Dorožko (I eluosakonna kinnipeetav)

1. Millest peaks menetleja lähtuma distsiplinaarkaristuse määramisel?

Vastus: Ei ole võimalik Teie esimesele küsimusele vastata kuna reeglina menetleja ja karistuse määraja ei ole üks ja sama isik: menetleb peaspetsialist aga karistuse määrab Vangistusseaduse § 64 lg 4. kohaselt vangla direktor nn. menetleja ettepanekul. Siin ongi üks vastuoludest sama paragrahvi lg1-ga, kuna ei saa ju direktor iseendale teha ettepanekut distsiplinaarkaristuse liigi valimisel.

2. Millest tuleb see, et kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristuse?

Vastus: Kindlasti sellest, kui nad ei nõustu määratud karistusega või leiavad, et ettekanne, mis sai karistuse määramise põhjuseks, ei ole õige või veel hullem, kui ta on laimava sisuga.

3. Kas kõik kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristusi kõige sagedamini?

Vastus: Kindlasti mitte! Isegi need kinnipeetavad, kes ei nõustu määratud karistusega sageli ei soovi vaidlustada ja see on tingitud:

a) enda õiguste mitte tundmine.

b) kartus, et vaidlustamisega ajavad vihaseks juhtkonda ja see teeb „tülika“ elu vanglas veel raskemaks.

c) arvavad, et vaidlustamine ei aita, kuna Murphy seaduse järgi ülemusel on alati õigus.

d) on ka muid põhjusi, kui kõiki korruga kirja ei pane...

e) arvavad, et „tülikat“ ei lasta TEV-i.

4. Millised kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristusi kõige sagedamini?

Vastus: Raske ja provokatiivne küsimus, kuid proovin vastata:

Leian, et enda õiguste eest seismine on igaühe enda südameasi, millele iga kinnipeetav vaatab individuaalselt. Määratud talle karistust, kas tunnistas õigeks või mitte. Kindlasti, kui kõik kinnipeetavad teaksid enda õigusi, siis neid vaidlusi oleks tunduvalt enam. On ka selliseid kinnipeetavaid, kes vaidlustavad ja kirjutavad igasse instantsi, et lihtsalt kirjutada (aega veeta). Kindlast viimaste hulka mina ei kuulu.

Esimesele küsimusele vastasid peaspetsialistid ning kontaktisikud enamvähem ühtemoodi. Toodi välja, et distsiplinaarkaristuse määramisel tuleb arvestada kinnipeetava

isiksusega, eelmiste karistuste olemasoluga/mitte olemasoluga, rikkumise raskusest. Ainsana märkas küsimuses vasturääkivust kinnipeetav A.Dorožko ning andis ammendava selgituse. Küsimus oleks pidanud olema : Millest peaks menetleja lähtuma distsiplinaarkaristuse määramise ettepanekus?

Teise küsimuse puhul oldi suhteliselt üksmeelsed. Põhiline oli, et vaidlustatakse distsiplinaarkaristusi, mis tunduvad ebaõiglastena või siis ei vasta proportsionaalselt tehtud teole. See ongi see koht, kus eluosakonna peaspetsialist või kontaktisik peab välja selgitama mis tegelikult toimus. Vestlema kinnipeetavaga, võimalike tunnistajatega, ettekande teinud valvuriga.

Kolmas küsimus sai samuti ühese vastuse: ei vaidlusta. Enamustel on suhteliselt suva, kas määratud distsiplinaarkaristus on õiglane või mitte. Kinnipeetav A.Dorožko toob välja veel mõned aspektid nagu hirm selle ees, et hakatakse hiljem taga kiusama.

Neljas küsimus: Millised kinnipeetavad vaidlustavad talle määratud distsiplinaarkaristusi kõige sagedamini?

Sisuliselt vastati neljandale küsimusele sarnaselt. Vaideid esitavad targemad kinnipeetavad; kinnipeetavad, kes teavad oma õigusi; kinnipeetavad, kellel on arenenud õiglus meel. Kõik viitab sellele, et kinnipeetavate kohta vormistatud ettekanded ei ole piisavalt põhjalikud – jätavad võimaluse vaide esitamiseks. Samuti esineb ettekandeid, kus probleemi oleks võinud lahendada koheselt, koha peal.

3.3. Ankeet küsitlus.

Ankeet küsitluses osales nelikümmend kinnipeetavat. Ankeetküsitluse tulemused olid järgmised:

1.Kas distsiplinaarkaristuste kasutamine distsipliinirikumiste korral vanglas on otstarbekas?

- a) Alati on otstarbekas * 0 vastust
- b)Teatud juhtudel * 39
- c)Mitte kunagi * 1

1.Kas distsiplinaarkaristused vanglas on otstarbekad.

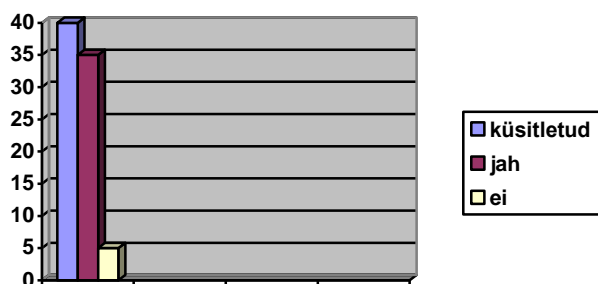

Tabel 1.

2.Kas distsiplinaarkaristuste liike on piisavalt?

- a)Jah * 35
- B)Ei * 5

Distsiplinaarkaristuste liigid

Tabel 2.

3.Milliseid distsiplinaarkaristuste liike võiks sinu arust veel olla?

- * Üldkasulik töö. Lokaaltsooni koristamine.
- * Suitsetamise keeld.

4. Miilise distsiplinaarkaristuse liigi võiks sinu arvates ära kaotada?

* Kokkusaamiste keeld. Karistada saavad kaudselt ka need, kes tahavad kokkusaamisele tulla.

5. Kui sind on distsiplinaarkorras karistatud, siis kas see karistus on olnud õiglane?

- a) Jah on. * 1
- b) Mitte alati. * 34
- c) See on olnud ebaõiglane. * 5

Kas määratud distsiplinaarkaristused on õiglased?

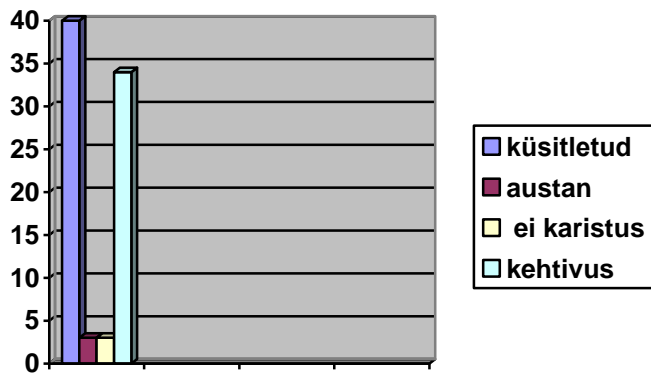

Tabel 3.

6. Kas hoidute distsipliinirikumistest kuna austate sisekorraeeskirju või väldite distsiplinaarkaristusega kaasnevat kitsendusi, mis võivad teid mõjutada aasta vältel?

- a) Austan sisekorraeeskirju. * 3
- b) Ei taha olla karistatud * 3
- c) Distsiplinaarkaristusega kaasneb aastane kehtivusaeg, mida võidakse arvestada võimalike soodustuste rakendamisel. * 34

Miks väldid distsipliinirikumisi?

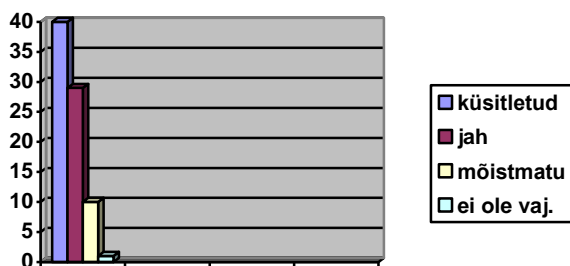

Tabel 4

7.Kas peate tähtsaks, et teile selgitatakse teie distsipliinirikumist.

a)Jah	* 29
b)Juhtumid, kui ma ei ole arusaanud milles rikkumine seisnes.	* 10
c)Ei pea vajalikuks.	* 1

Vajadusest selgitada distsiplinaarrikumist.

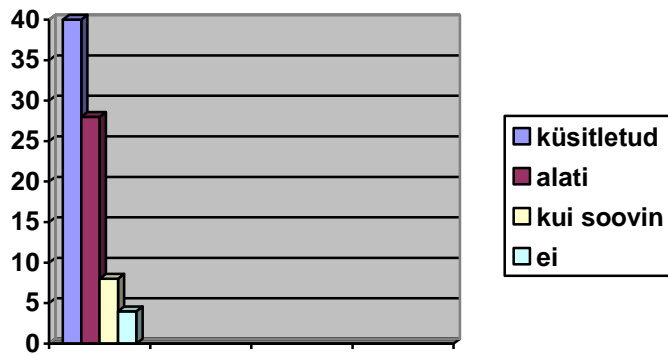

Tabel 5

8)Kas teie arvates peaks karistuse määramisel seda teiega eelnevalt arutama?

a)Alati	*28
b)Kui ma selleks soovi avaldan.	* 8
c)Ei pea vajalikuks, nagunii tehakse nii nagu heaks arvatakse.	* 4

Kas peaks karistust kinnipeetavaga arutama?

Tabel 6.

9)Kas peaks distsiplinaarkaristuste kõrval olema ka ergutuste süsteem?

Jah * 34

Ei * 6

Ergutussüsteem.

Tabel 7.

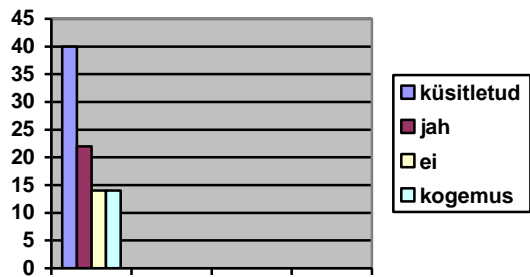
10)Kas Teie vaidlustusi on korrekselt vastu võetud.

Jah * 22

Ei *14

Ülejäänutel puudub kogemus* 14

Vaiete vastuvõtmine.

Tabel 8.

11) Kas seoses distsiplinaarkaristuse menetluse käiguga on Teil antud võimalus omapoolsete selgituste andmiseks?

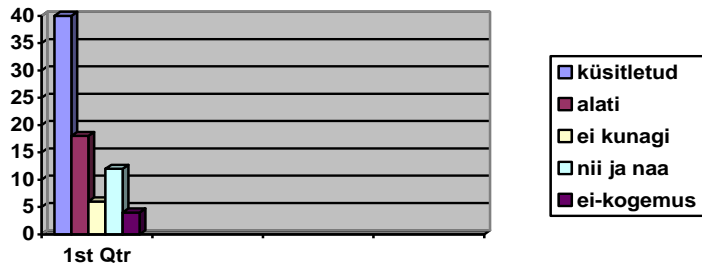
Alati * 18

Mitte kunagi * 6

Nii ja naa * 12

Ei ole kogemusi * 4

Võimalused selgituste andmiseks.

Tabel 9.

Ankeetküsitlustes küsisin kinnipeetavatelt, kas neile on piisavalt selgitatud korrariikkumise sisu.

* 18 kinnipeetavat vastas, et alati;

* 8 kinnipeetavat, et mitte kunagi;

* 12 kinnipeetavat, et kuidas kunagi ja

* 4 kinnipeetavat, et puudub kogemus.

Siit ka lihtne järeldus, et just need 8 juhtumit ongi vaidlustatud. Kuigi uurimuse algul oli töö autor arvamusel, et kinnipeetavad esitavad vaideid määratud distsiplinaarkaristuste kohta märksa rohkem - ei vasta see tõele. Vaiete eitamise põhilisteks põhjusteks on:

Karistus pole õiglane. Kordasaadetud rikkumine ja sellele järgnev karistus peavad olema proportsionaalsed. Igasse kinnipeetavasse ja tema poolt sooritatud korrarikkumisse tuleb suhtuda individuaalselt, võttes arvesse kõiki poolt ja vastu argumente.

Vaideid esitavad targemad kinnipeetavad, kellel on varasem positiivne kogemus. See kategooria kinnipeetavaid jälgib väga teraselt distsiplinaarkaristuse menetlemise käiku, vormistust.

Kinnipeetavad, kellede puhul on tõepoolest ilmselgelt rikitud seadust. Tartu Vangla näide, kus kinnipeetavat hoiti kartseri kambris kuu aega kauem kui ettenähtud.

Kiuslikud kinnipeetavad, kes ei tunnista ennast kunagi ega milleski süüdi. Püüavad iga hinna eest vaidlustada oma teo seaduse vastasust kuni selleni välja, et püütakse laimata vanglaametniku, seades kahtluse alla tema pädevus ning professionaalsus. (Enam levinud laimamine – vanglaametnik oli purjus; vanglaametnik oli pohmellis, tahtis sigarette või kohvi, mida talle ei antud).

Vaimselt alaarenenud, puuetega, isiksuse häiretega kinnipeetavad, keda teised kinnipeetavad naljaviluks tagant ässitavad.

Vaiete osakaal määratud distsiplinaarkaristustest üldse on Murru Vangla I eluosakonna näite varal 5 vaiet 57 distsiplinaarkaristuse kohta. See on vaid 2,85 % karistuste üldarvust. Kahe aasta lõikes, mida uurimuses kasutati, on see arv suhteliselt muutumatu.

2004.a. määrati distsiplinaarkaristus 110 kinnipeetavast 26 kinnipeetavale 54 korral. Vaidlustati kahel korral.

2005.a määrati distsiplinaarkaristus 110 kinnipeetavast 27 kinnipeetavale 52 korral. Vaidlustati kolmel korral.

Vaiete osakaal.

Aasta	Kp`tavate arv	Karistatud kp`tavaid	%	Distsiplinaarkaristusi kokku	%	Vaideid	%
2004	110	26	28,6	54	59,4	2	1.08
2005	110	27	29,7	52	56,1	3	1.56

Tabel 10.

Näiteks võiks veel tuua järgmise ettekande 2005 aasta märtsist Murru Vanglas:

„/./ sooritas järgmise korrarikkumise:

Väljendas ebakorrektses vormis rahulolematust vanglaametniku seaduslike korraldustega, esitas omapoolseid küsimusi. Kirjaliku seletuse esitamisest keeldus“.

Sellise ettekande puhul jääb täiesti arusaamatuks, mida kinnipeetav rikkus. Kas rikkumine seisnes küsimuste esitamisest? Milles seisnes ebakorrektsus? Väga raske on sellise ettekande puhul jätkata distsiplinaarkaristuse määramise menetlust. Ettekandes oleks pidanud vanglaametnik täpselt kirjeldama milliseid korraldusi ta ei täitnud ning milles konkreetselt seisnes ebakorrektsus rahulolematuse osas.

KOKKUVÕTE.

Uurimus andis vastuse küsimustele, mis seonduvad distsiplinaarkaristustega, nende määramise ning vaidlustamisega kinnipeetavate poolt. Distsiplinaarkaristus kinnipidamisasutustes on kasutatud kogu aeg tagamaks korra ning kinnipeetavate õiguskuuleka käitumise. Distsiplinaarkaristus ei ole mitte karistus karistamise eesmärgil vaid ta peab kätkema endas kasvatuslikku eesmärki. Kinnipeetava peab arusaama, et iga korrariikkumine toob endaga üldjuhul kaasa distsiplinaarkaristuse. Kinnipeetavate hulgas läbiviidud ankeetküsitlusest selgus, et 39 kinnipeetavat pidas distsiplinaarkaristuse rakendamist õigeaks teatud juhtudel, ainult üks kinnipeetav arvas, et distsiplinaarkaristusi ei peaks olema. Ka kinnipeetavad mõistavad, et korrariikkumine vanglas, olgu milline ta siis tahes, ei ole ka nende huvides. Karistamatuse tunne kinnipidamisasutuses viib anarhiani kinnipeetavate vahel. Teadmine, et rikkumisele järgneb karistus oma tagajärgedega, hoiab kinnipeetavaid õiguskuulekusel. Esmaseks karistuseks on karistus ise. Iga distsiplinaarkaristus toob endaga kaasa aastase kehtivusaja, mida arvestatakse soodustuste kohaldamisel. Üks põhjus, miks kinnipeetavad väldivad korrariikkumisi ongi just aastane kehtivus aeg, mis võib mõjuda ennetähtaegsele vabanemisele vanglast. Taoliselt vastas ankeetküsitluses neljakümnest küsitletust 36 kinnipeetavat. Distsiplinaarkaristus eelkõige omab kasvatuslikku eesmärki, mis suunaks kinnipeetava õiguskuulekale käitumisele.

Kõige enam on kasutatud distsiplinaarkaristusena – noomitust. Enamaus igapäeva vanglaelus toimepandavad korrariikkumised on pisemat laadi – ei tõusta hommikusele loendusele, ei minda sööklasse, puudub nimesilt. Taoliste rikkumiste puhul arvestatakse alati tehtud teo või rikkumise ja karistuse proportsionaalsust, kinnipeetava isikut, varasemaid rikkumise/mitte rikkumisi. Eluosakondade peaspetsialistide ning kontaktisikute küsitluses oldi suhteliselt üksmeelel, et karistuse määramisel tuleb eelkõige lähtuda kinnipeetava isiksusest, varasematest korrariikkumistest, rikkumise raskusest.

Iga korrariikkumise korral koostab korrariikkumist pealt näinud vanglaametnik sellekohase ettekande. Uurimus näitas, et ettekannete koostamine on kogu distsiplinaarkaristuse

määramise menetluses kõige nõrgem koht. Vanglaametnikud ei oska koostada ettekandeid. Ettekanded on tihti peale pealiskaudsed, ei kirjelda piisavalt rikkumise olemust, iseloomu, puuduvad viited võimalikele tunnistajatele, vahel ei ole ettekandest võimalik välja lugeda, mida kinnipeetav rikkus, millist kodukorra-, sisekorraeeskirja või Vangistusseaduse punkti rikuti.

Samuti on esinenud juhtumeid, kus ettekandes süüdistatakse kinnipeetavat ühes rikkumises, karistus aga määratakse teise rikkumise eest. Kinnipeetavat süüdistati ettekandes vangla vara tahtlikus rikkumises, käskkiri anti aga kinnipeetava karistamiseks distsiplinaarkorras kuna ta ei teavitanud vangla juhtkonda toimunud vangla vara lõhkumisest. Need on ju kaks iseasja.

Antud uurimuse autor on seisukohal, et kõik ettekanded, mis koostatakse ning edastatakse korrapidajale, kuuluvad korrapidaja poolt läbivaatamisele ning puuduste avastamisel teeb korrapidaja ettekande koostanud vanglaametnikule korralduse kirjutada ettekanne korrektselt, vormikohaselt ümber. See väldiks edasises menetluses valvurite korduvat välja kutsumist, uute seletuste võtmist ning seda enam, et enamus ettekandeid kirjutavad valvurid on tööal vahetuste kaupa üle kolme päeva.

Hädavajalik oleks luua ühtne koolitussüsteem vanglates sees, et läbi viia vastavasisulisi koolitusi eelkõige vanglaametnikele, kes oma igapäeva töös peavad koostama ettekandeid.

Koolitus peaks käsitlema:

- Vanglaametniku kutse-eetika valdkonda kuuluvaid küsimusi. Käitumist, suhtlemist kinnipeetavatega, korrarikkumise juhtudel kinnipeetavale rikkumise sisu selgitamise vajadust.
- Haldusmenetlust vanglas.
- Kaalutusõigust ehk diskretsiooni.
- Haldusaktide vormistamist
- Praktiliste kaasuste lahendamise oskust.

Vanglaametnik on vanglas selleks vahelülits ühiskonna ja kinnipeetava vahel, mis aitab tal ühiskonda naasta õiguskuuleka kodanikuna. Vanglaametniku eetilistest omadusest, oskusest, tõekspidamistest intsidente lahendamisel, sõltub see kas kinnipeetav ühiskonda naastes on selle ühiskonna vastu vaenulikult häälestatud või tunnistades oma eksimust, tahab edasi elada õiguskuuleka ühiskonnaliikmena.

Kuigi uurimuse algul oli töö autor arvamusel, et kinnipeetavad esitavad vaideid määratud distsiplinaarkaristuste kohta märksa rohkem - ei vasta see tõeale. Vaiete eitamise põhilisteks põhjusteks on:

- Karistus pole õiglane.
- Kordasaadetud rikkumine ja sellele järgnev karistus peavad olema proportsionaalsed.
- Igasse kinnipeetavasse ja tema poolt sooritatud korrarikkumisse tuleb suhtuda individuaalselt, võttes arvesse kõiki poolt ja vastu argumente.

Vaideid esitavad targemad kinnipeetavad, kellel on varasem positiivne kogemus. See kategooria kinnipeetavaid jälgib väga teraselt distsiplinaarkaristuse menetlemise käiku, vormistust.

Kinnipeetavad, kellede puhul on tõepoolsest ilmselgelt rikutud seadust. Tartu Vangla näide, kus kinnipeetavat hoiti kartseri kambris kuu aega kauem kui ettenähtud.

Kiuslikud kinnipeetavad, kes ei tunnista ennast kunagi ega milleski süüdi. Püüavad iga hinna eest vaidlustada oma teo seaduse vastasust kuni selleni välja, et püütakse laimata vanglaametniku, seades kahtluse alla tema pädevus ning professionaalsus. (Enam levinud laimamine – vanglaametnik oli purjus; vanglaametnik oli pohmellis, tahtis sigarette või kohvi, mida talle ei antud).

Vaimselt alaarenenud, puuetega, isiksuse häiretega kinnipeetavad, keda teised kinnipeetavad naljaviluks tagant ässitavad.

Vaiete osakaal määratud distsiplinaarkaristustest üldse on Murru Vangla I eluosakonna näite varal 5 vaiet 57 distsiplinaarkaristuse kohta. See on vaid 2,85 % karistuste üldarvust. Kahe aasta lõikes, mida uurimuses kasutati, on see arv suhteliselt muutumatu.

2004.a. määrati distsiplinaarkaristus 110 kinnipeetavast 26 kinnipeetavale 54 korral.

Vaidlustati kahel korral.

2005.a määrati distsiplinaarkaristus 110 kinnipeetavast 27 kinnipeetavale 52 korral.

Vaidlustati kolmel korral.

Uurimus näitas, et kohtus on õigust saanud vähesed kinnipeetavad, pidades silmas distsiplinaarkaristuste üldarvu. Õigeksmõistmise põhjusteks on enamusest vanglate poolsed menetlus vead, harvematel juhtudel otsesed seaduse rikkumised. Kinnipeetavad suhtuvad distsiplinaarkaristustesse mõistvalt. Otseselt administratsiooni poolt määratud distsiplinaarkaristusi peetakse õiglaseks ning kinnipidamisasutustes vajalikeks.

Vältimaks vaiete esitamist justiitsministeeriumile või halduskohtule, tuleb vanglates sisse viia ametnike koolitus mis välistaks haldusmenetlus dokumentide vale vormistamise ja seega ka õiguskaalukate vaiete esitamise kinnipeetavate poolt.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Peeter Järvelaid. Õigus ja poliitika kultuuris. Akadeemia NORD 2002.a.
2. Eduard Raska. Kriminoloogia. Juura, õigusteabe AS 2002.a.
3. Jaan Sootak, Priit Pikamäe. Kriminaaltäitev õigus. ILO, 2001.a.
4. Murru Vangla. Koolituskonspekt. Haldusmenetlus vanglas. Murru Vangla, 2005.a.
5. Euroopa Vanglareeglistik. 12. veebruar 1987.a.
6. Vangisatusseadus. Tallinn, 2000.a.
7. Vangla sisekorra eeskiri. RTL, 2000.a.
8. Murru Vangla kodukord Murru Vangla. direktori käskkiri nr 42, 22.04.2004.a.
9. Uno Traat; Anna Markina. Üldkriminoloogia. Sisekaitseakadeemia, 2005.a.
10. CPT soovitused. 2003.a.
11. Jaan Ginter, Mervi Kruusamäe, Jaan Sootak. Eesti karistuspoliitika: vabaduskaotuslikud karistused. Töö on valminud Eesti Teadusfondi grandide nr 5303 raames. Tallinn 2004.
12. Aadu Oll. Nõukogude Kaug-Põhja vangilaagrid ja eesti poliitvangid Kolõmal. Okupatsioonide Repressiivpoliitika Uurimise Riiklik komisjon. Tartu 1999.a.
13. Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes, Paula Sajavaara. Uuri ja kirjuta. Medicina, 2005.a. Tallinn
14. Aleksei Linkevits. Võživanje v zone. Minsk, 1999.a. (Harvest)
15. Ekaterina Efimova. Sovrimennaja tjurma. Moskva, O.G.I. 2004.a.
16. Predotvrašenie i raskrõtje prestuplenie operativnõmi apparatami ispravitelni – trudovõhh utšerždeni. Võšaja škola MVD .Moskva, 1970.a.

Заключение

Исследование дало ответы на вопросы, которые связаны с дисциплинарными наказаниями, их назначением и оспариванием со стороны заключенных. Дисциплинарное наказание в местах заключения использовалось всегда для обеспечения порядка и законопослушного поведения заключенных. Дисциплинарное наказание - это наказание не с целью наказания, а оно должно таить в себе воспитательную цель. Заключенный должен понимать, что каждое нарушение порядка, в общем случае, влечет за собой дисциплинарное наказание. Из проведенного среди заключенных анкетного опроса выяснилось, что 39 заключенных считали применение дисциплинарного наказания в определенных случаях правильным, и только один заключенный считал, что дисциплинарных наказаний не должно быть. Заключенные понимают, что нарушение порядка в тюрьме, независимо какое, не в их интересах. Чувство безнаказанности в местах заключения приведет к анархии среди заключенных. Осознание того, что за нарушение последует наказание со своими последствиями, заставляет заключенных вести себя законопослушно. Первичным наказанием является само наказание. Каждое дисциплинарное наказание распространяет свое действие на год, что учитывается при применении льгот. Одной из причин, по которой заключенные избегают нарушений порядка, как раз и является годовое действие дисциплинарного наказания, которое может повлиять на условно-досрочное освобождение из тюрьмы. Так ответили на анкетный опрос из сорока опрошенных 36 заключенных. Дисциплинарное наказание прежде всего носит воспитательные цели, которые направили бы заключенного на законопослушное поведение.

Больше всего из дисциплинарных наказаний используется выговор. Большинство совершаемых нарушений в ежедневной жизни тюрьмы являются незначительными – неявка на утреннюю проверку, неявка в столовую, отсутствие именной таблички. При подобных нарушениях всегда учитываются пропорциональность нарушения и наказания, личность заключенного, ранние нарушения. Опрос начальников и контактных лиц отрядов показал, что при назначении наказания нужно прежде

всего исходить из личности заключенного, прежних нарушениях и степени тяжести нарушений.

При каждом нарушении порядка сотрудник тюрьмы, который стал свидетелем нарушения, составляет рапорт. Исследование показало, что составление рапорта является самым слабым местом всего процесса назначения дисциплинарного наказания. Сотрудники тюрьмы не умеют составлять рапорта. Рапорта часто являются поверхностными, недостаточно описывается суть и характер нарушения, отсутствуют ссылки на возможных свидетелей, иногда из рапорта невозможно вычитать что именно заключенный нарушил, какой пункт правил регламента, внутреннего распорядка или Закона о тюремном заключении был нарушен.

Так же были случаи, когда в рапорте заключенного обвиняют в одном нарушении, а наказание назначается за другое нарушение. В рапорте заключенного обвиняли в умышленной порче тюремного имущества, а приказ о дисциплинарном наказании заключенного дали за то, что он не сообщил администрации тюрьмы о свершенной порче тюремного имущества. Это ведь две разные вещи.

Автор данного исследования считает, что все рапорта, которые составляются и передаются дежурному, должны проверяться дежурным и при выявлении недочетов дежурный должен отдавать распоряжение составлявшему рапорт переписать рапорт корректно. Это исключило бы в дальнейшем производстве повторный вызов охранников для взятия новых объяснительных, учитывая и тот фактор, что большинство охранников, которые пишут рапорта, работают посменно через трое суток.

Неприменно нужно было бы создать общую систему подготовки в тюрьмах, чтобы обучить тюремных работников, которые в ходе своей каждодневной работы должны составлять рапорта.

Обучение должно включать в себя:

- Вопросы относящиеся к проф-этичной области тюремного работника. Поведение, общение с заключенными, в случаях нарушений порядка необходимость объяснения сущности нарушения заключенному.
- Административное производство в тюрьме.
- Право рассуждения или дискреция
- Оформление административных актов
- Умение решать практические казусы

Тюремный работник является таким звеном между обществом и заключенным, которое помогает заключенному вернуться в общество законопослушным гражданином. От этических качеств, навыков тюремного работника, от его умения решать инциденты зависит то, как себя поведет заключенный по возвращению в общество, будет ли он настроен враждебно или, признав свои ошибки, захочет дальше жить законопослушным членом общества.

Хотя в начале исследования автор работы придерживался такого мнения, что заключенные оспаривают назначенные дисциплинарные наказания гораздо больше – это не так. Главные причины оспаривания таковы:

- Наказание не справедливое
- Совершенное нарушение и последующее наказание должны быть пропорциональны
- К каждому заключенному и нарушению нужно относиться индивидуально, учитывая все аргументы за и против.

Оспаривают назначенные наказания более умные заключенные, у кого ранее был положительный опыт в этом. Эта категория заключенных очень остро следит за ходом дисциплинарного производства, оформлением документов.

Заключенные, в отношении которых действительно был нарушен закон. Пример из Тартуской тюрьмы, где заключенного держали в карцере на месяц дольше, чем было положено.

Придирчивые заключенные, которые себя никогда и ни в чем не признают виновными. Пытаются любой ценой доказать законность своих действий вплоть до того, что пытаются опорочить тюремного работника, поставив под сомнение его компетентность и профессиональность. (Самое распространенное это – тюремный работник был пьян; тюремный работник был с похмелья, хотел мигарет или кофе, которые ему не дали).

Заклученные душевно недоразвитые, с отклонениями, с расстройством личности, кого другие заключенные ради забавы провоцируют на дальнейшие действия.

На примере 1 отряда Муррусской тюрьмы на 57 дисциплинарных наказаний приходится 5 оспариваний. Это всего лишь 2,85% от общего числа наказаний. В течении двух лет, в ходе которых шло исследование, это число существенно не изменилось. В 2004 году назначили дисциплинарное наказание из 110 заключенных 26 заключенным в 54 случаях. Оспорили в 2 случаях.

В 2005 году назначили дисциплинарное наказание из 110 заключенных 27 заключенным в 52 случаях. Оспорили в 3 случаях.

Исследование показало, что судом оправданы очень немногие заключенные, если учитывать общее число дисциплинарных наказаний. Причинами оправданий в основном являются ошибки в производстве со стороны тюрем, реже прямые нарушения закона. Заключенные относятся к дисциплинарным наказаниям с пониманием. Назначенные администрацией дисциплинарные наказания считают справедливыми и нужными в местах заключения.

Чтобы исключить предоставление оспариваний в министерство юстиции или в административный суд, нужно в тюрьмах ввести обучение сотрудников, которое в свою очередь исключило бы неправильное оформление административных документов и в связи с этим и предоставление оспариван